

[https://doi.org/10.36273/2076-9555.2026.4\(357\).42-46](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2026.4(357).42-46)
УДК 027.022:021](410+73)(045)

Антон Ніколайчук,
аспірант кафедри інформаційної діяльності
та зв'язків з громадськістю КНУКіМ
antiknik7@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0008-9439-4245>

Англосаксонська модель публічної бібліотеки та особливості її впровадження у провідних країнах світу

У статті розглянуто особливості англосаксонської моделі публічної бібліотеки та її впровадження в бібліотечних закладах Великої Британії, США й країнах ЄС на сучасному етапі розвитку соціокультурного простору. Виявлено, що модель передбачає створення безпечного, динамічного та локального простору для взаємодії й розвитку спільнот (упровадження інструментів для вдосконалення навичок і розширення можливостей аудиторії; об'єднання користувачів; надання інформаційно-консультаційних послуг; реагування на потреби й проблеми місцевих громад). На основі розгляду робочої програми *Libraries deliver: ambition for public libraries in England 2016 to 2021* з'ясовано, що діяльність мережі публічних бібліотек за англосаксонською моделлю у Великій Британії передбачає культурне й творче збагачення; підвищення рівня читання та грамотності; розвиток цифрового доступу й цифрової грамотності; підтримку користувачів у розкритті свого потенціалу тощо. Констатовано, що специфікою розвитку англосаксонської моделі у США є розбудова громади: публічна бібліотека надає доступ до інформації та навчання, сприяє соціальній інтеграції, рівності, громадянській активності, економічній життєздатності її членів. Наголошено на перспективі інтегрування окремих елементів англосаксонської моделі публічної бібліотеки в діяльність українських бібліотечних закладів.

Ключові слова: англосаксонська модель; публічна бібліотека; бібліотечний простір; громадський центр; соціальна комунікація; цифрові технології

Постановка проблеми. Відповідно до євроінтеграційних процесів, характерних для соціокультурного простору України першої чверті ХХІ ст., розвиток бібліотечних закладів відбувається з урахуванням провідних тенденцій, започаткованих західними сусідами: створення цифрових колекцій бібліотечних фондів, електронних бібліотек, урізноманітнення послуг, надання широкого доступу до інформації тощо. Однією з визначальних у діяльності бібліотечних закладів провідних країн світу є тенденція до трансформації бібліотечного простору, що базується на концепції англосаксонських публічних бібліотек, яка передбачає створення багатофункціонального простору, орієнтований на спільне навчання, відпочинок і взаємодію.

Актуальність дослідження полягає в потребі теоретизації й узагальнення провідного досвіду бібліотечних практик провідних країн світу для подальшої інтеграції в українських реаліях.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема модернізації діяльності публічних бібліотек, зокрема закордонних, на нинішньому етапі розвитку соціокультурного простору викликає значний дослідницький інтерес. В українському науковому полі різноманітним аспектам окрес-

леного питання присвячено публікації І. Бурміс [1], Я. Дейнеки [2], І. Кузьменко та В. Загуменної [3], Л. Філіпової [4] та ін.

Водночас питання різнобічної характеристики англосаксонської моделі публічної бібліотеки та особливостей її впровадження у країнах ЄС залишаються недостатньо висвітленими.

Мета статті — дослідити англосаксонську модель публічної бібліотеки на прикладі США, Великої Британії та країн ЄС, а також особливості її впровадження на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Концепція публічної бібліотеки як місцевої інформаційної служби, а не лише книгосховища набула поширення в англосаксонських країнах у середині ХІХ ст. У тогочасній Європі функціонувало чимало бібліотек, відкритих для публіки, проте вони не були державними закладами в сучасному розумінні, а великі національні бібліотеки були призначені лише для роботи науковців [10, с. 47].

Варто зазначити, що публічні бібліотеки англосаксонського типу зародилися не як форма відновлення церковних книгозбірень для інтелектуального розвитку нації (як, наприклад, під час Французької революції) і не сприймалися як заклади, призначені для збереження документів з

метою захисту історичної пам'яті. Схожі приклади характерні для державних публічних бібліотек Італії періоду об'єднання [12, с. 235]. Від початку становлення англосаксонська публічна бібліотека мала на меті "надання послуг читання, що, зі свого боку, входять до ширших рамок соціальної комунікації та поступово визначатимуть її функцію залежно від конкретних обставин і запитів" [12, с. 236]. Щодо походження, то, на думку В. Дайнотті, модель публічної бібліотеки сформувалася у США, а відтак поширилася у світі [6, с. 35]. Цю гіпотезу згодом доповнив П. Траньелло [12, с. 234], який стверджував, що інституційний генезис відбувся майже одночасно у Великій Британії та США, оскільки обидві країни зазнали найбільших змін внаслідок промислової революції. Водночас дослідники поділяють думку, що ідея бібліотеки як установи, відкритої для всіх громадян за умов рівності, походить від принципів Французької революції, обмежених визнанням теоретичного права, тоді як ці прагнення знайшли реальну основу лише в потребах побудови нового індустріального суспільства, "що сколихнулося драматичними контрастами, прагнучи завоювання прав, не ідеалів, а реальних: і завоювання зумовлене досягненням вищого рівня цивілізації та культури, чудовим інструментом якого незабаром стала бібліотека" [6, с. 12].

На початку XXI ст. тема соціальної інтеграції громади в англосаксонські бібліотечні заклади тісно пов'язана з розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, що дають змогу перемістити бібліотеку "в центр публічної сфери інформації" [13, с. 151]. Перехід способу доступу до знань із друкованих на онлайн-джерела зумовив суттєву трансформацію діяльності публічних бібліотек, яка торкнулася не лише оцифрування фондів й пропозиції оренди електронних книг. Сучасні бібліотеки зосередили зусилля на виконанні функцій інформаційно-культурних центрів, переосмислюючи себе як простір, що активно залучає населення до читання, підвищення рівня цифрової грамотності, взаємодіє з громадою й іншими місцевими організаціями через програми, заходи та партнерства.

У 2002 р. у Лондоні було створено так звані "крамниці ідей" (*idea stores*), що незабаром здобули широке визнання у світі. Вони синтезують потреби й запити місцевої користувачької аудиторії з класичними бібліотечними послугами, трансформуючись у центри знань і творчості. Головна мета сучасних бібліотек — стати важливим інформаційним елементом урбаністичної інфраструктури, активно розвивати інформаційні

й освітні послуги, насамперед для підтримки та заохочення користувачів із соціально незахищених верств. Наприклад, фахівці центрів *Discovery*, розташованих на півдні Англії, розробили інноваційну концепцію, згідно з якою користувач розглядають як клієнта, прихильність якого потрібно здобути.

Активізація процесів трансформації бібліотек в інтелектуальні громадські центри й фокусування зусиль на посиленні зв'язків між членами громади в англосаксонських країнах відбувається із середини 2010-х рр. Зокрема, у 2014—2015 рр. користувачами бібліотечних закладів Великої Британії стало 60% населення, а кількість відвідувачів загалом перевищила сукупну кількість глядачів футбольної ліги, кінопоказів і десяти визначних туристичних пам'яток [9, с. 12].

У 2016 р. було ухвалено інвестиційну програму на період до 2021 рр. для підтримки місцевих бібліотек — *Libraries deliver: ambition for public libraries in England 2016 to 2021*. Відповідно до проекту місцеві органи влади мали розв'язати проблему дефіциту фінансів та економічних ресурсів завдяки розвитку ефективних, інноваційних послуг у синергії з іншими державними установами чи приватними структурами. У цьому контексті увагу було сфокусовано на підтримці корисних ініціатив, як-от цифрова інклюзія, грамотність і надання послуг місцевому бізнесу. В документі наголошено, що бібліотеки є життєво важливими громадськими центрами, що "...об'єднують людей, надаючи доступ до послуг та підтримки, необхідних для підвищення рівня життя" [9, с. 13]. У межах програми книгозбірні розглядають як структури, що, крім інформаційно-консультаційних послуг, мають об'єднувати громади, пропонувати користувачам інструменти, що дають змогу вдосконалювати знання й навички, розкривати інтелектуальний і творчий потенціал. Окрім того, як заклади, відповідальні за надання локальних інформаційних послуг, бібліотеки мають реагувати на потреби та проблеми місцевих громад і брати діяльну участь в їхньому житті [9, с. 12].

Основні результати, на досягненні яких має зосередитися мережа публічних бібліотек: культурне й творче збагачення громадян; підвищення рівня грамотності, заохочення до читання; розвиток цифрового доступу й цифрової грамотності; підтримка користувачів у розкритті творчого потенціалу; сприяння здоровішому та щасливішому життю, процвітанню, зміцненню громад [9, с. 6—7]. Інакше кажучи, в англосаксонській моделі публічних бібліотек першорядне значення

приділено питанням, пов'язаним із потребами сучасної аудиторії: ментальний і фізичний добробут; заохочення та підтримка читання; цифрові технології, інформація та навчання, відповідно до перспективи, яка зміщує фокус з окремих користувачів на користувачів громади. Бібліотеки мають насамперед об'єднувати людей і сприяти їхньому всебічному розвитку, виконуючи завдання соціальних агрегаторів, спрямованих на зміцнення спільноти. Популяризація й заохочення до читання — традиційна проблема та одне з основних завдань бібліотечної діяльності, але у наш час пріоритетне значення мають інтелектуальний, культурний і творчий розвиток користувачів різних категорій, оскільки нині бібліотеки стають просторами для навчання й самореалізації [9, с. 21—24].

Щодо публічних бібліотек США, то впродовж другого десятиліття XXI ст. вони поступово еволюціонують у багатофункціональні центри, де відвідувачі мають змогу опанувати цифрові технології, спілкуватися, працювати, навчатися тощо. Р. Скотт, досліджуючи діяльність Бібліотеки округу Кінг (KCLS) і Публічної бібліотеки Сіетла (SPL) (округ Кінг, штат Вашингтон, США), наголошує на ефективності зміцнення місцевих громад через залучення до багатофункціональних просторів бібліотек. Дослідниця вважає бібліотечні заклади вагомим елементом життя спільноти, адже вони пропонують доступ до знань та освіти як своєрідний "місток" до ресурсів, сприяють соціальній інтеграції та рівності, громадянській активності, економічній життєздатності населення тощо [11, с. 161].

Багато громадян використовують публічні бібліотеки як точки доступу до широкого спектра цифрової інформації, інновацій та інтеграції, легітимації й авторизації. Бібліотеки відіграють дедалі важливішу роль у житті суспільства, пропонуючи відкритий, неавторитарний і некомерційний публічний культурний простір: "Ефективність міського розвитку нині залежить не тільки від наявності у міста міцної інфраструктури ("фізичного капіталу"), але також, і дедалі більше, від наявності та якості комунікацій знань і соціальної інфраструктури — людського й соціального капіталу" [5, с. 1].

Публічні бібліотеки розвивають послуги й сервіси на основі запитів і зацікавлень аудиторії, які фахівці ґрунтовно вивчають та враховують у роботі, а також активно взаємодіють із фінансовими органами, що дає змогу ефективно працювати задля розвитку міст. Дослідники зауважують, що окремі публічні бібліотеки ініціюють

розташування неподалік комерційних підприємств [7]. Зокрема, упродовж останнього десятиліття в багатьох великих містах США та Європи, наприклад Бірмінгемі, Сіетлі, Штутгарті, Відні та ін., було споруджено сучасні публічні бібліотеки, що стали всесвітньо відомими культурними об'єктами. Ці унікальні в архітектурному плані будівлі набули значної популярності серед різних категорій населення, наприклад, від 2013 р. Бірмінгемська бібліотека є найбільшою публічною бібліотекою у Великій Британії, найбільшим культурним простором в Європі, однією з найбільших європейських регіональних бібліотек. Площа закладу становить 31 тис. кв. м, а кількість відвідувачів зросла на 250%: з 4 тис. до 10 тис. відвідувачів щодня [8].

На сучасному етапі англосаксонську модель публічної бібліотеки активно впроваджують у країнах Європейського Союзу. Наприклад, програми модернізації публічних бібліотек в Італії спираються на англосаксонську модель бібліотечного закладу як багатофункціонального простору, орієнтованого на спільне навчання, відпочинок та взаємодію [10, с. 243]. У цьому контексті документні колекції відступають на другий план на користь широкої та партисипативної соціальності. Бібліотечні заклади діють як центри культури й соціальної інтеграції та пропонують широкі можливості для набуття / удосконалення цифрових навичок і грамотності. Швидкі темпи розвитку цифрових технологій дають змогу розширити спектр бібліотечних послуг і зосередитися на діяльності з підтримки громадян в опануванні новітніх технологій; сервісів для шкільного навчання й викладання; заходах із промоції читання, зокрема через розширення доступу до електронних книг на порталах бібліотечної мережі. Водночас популяризація читання в цифровому середовищі не обов'язково передбачає дистанціювання користувачів від публічних бібліотек і може являти собою новий етап використання текстів, у якому, попри поступову втрату центральності книги як джерела знань, зусилля фокусуються на підтримці й розвитку читацької діяльності. У цьому контексті цікавими є експерименти із соціальним читанням як практикою спільного читання та обговорення творів, заохочення до створення нарративного контенту у співпраці, взаємодія з популярними онлайн-платформами тощо.

Висновки. Відповідно до англосаксонської моделі публічних бібліотек відбувається перетворення їхнього фізичного простору зі статичного на активний, мультифункціональний. З роз-

витком цієї моделі формується безпечне, динамічне інформаційне середовище для взаємодії й розвитку місцевих громад. Зростання кількості відвідувачів безпосередньо пов'язано з процесами трансформації бібліотек у громадські центри, які пропонують широкий спектр послуг і насамперед працюють над об'єднанням місцевих спільнот. Англосаксонська модель публічної бібліотеки передбачає створення й розвиток інноваційного закладу на основі підтримання базових соціальних цінностей і зв'язків, надання відвідувачам

нового досвіду на емоційному й інтелектуальному рівнях, формування особливого стилю й атмосфери життя.

Упровадження певних елементів англосаксонської моделі публічної бібліотеки в умовах сучасного українського соціокультурного простору вважаємо перспективним завданням, оскільки інновації сприятимуть посиленню конкурентоспроможності бібліотечних закладів, розширенню арсеналу засобів залучення користувачів до читання, знань і розвитку.

Список бібліографічних посилань

1. Бурміс І. В. Формування моделі публічної бібліотеки в умовах об'єднаних територіальних громад півдня України. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2021. № 1. С. 12—20.
2. Дейнека Я. Особливості діяльності бібліотек Сполучених Штатів Америки в період світових воєн. Пропаганда і цензура в бібліотечній системі США у воєнний час. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2023. Вип. 67. С. 206—217.
3. Кузьменко О. І., Загуменна В. В. Трансформація та розширення функцій бібліотек у сучасному цифровому просторі. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2021. № 3. С. 38—44.
4. Філіпова Л. Я. Цифрові технології в американських бібліотеках: сучасні тенденції розвитку. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Розвиток бібліотечно-інформаційного потенціалу в умовах цифровізації*" : міжнародна наукова конференція. 2020. URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/913> (дата звернення: 15.09.2025).
5. Caragliu A. et al. Smart cities in Europe. Serie Research Memoranda. 2009. No. 0048. URL: <https://ideas.repec.org/p/vua/wpaper/2009-48.html> (дата звернення: 12.09.2025).
6. Carini Dainotti V. La biblioteca pubblica come istituto della democrazia. Volume primo: L'elaborazione internazionale del concetto di biblioteca pubblica. Milano : Fabbri, 1964. 466 p.
7. Giersberg D. New Image of Public Library Buildings: Anchors for Urban Development. 2014. URL: <https://www.goethe.de/en/kul/bib/20437847.html> (дата звернення: 12.09.2025).
8. IFLA Public Libraries Section. The Value of Public Libraries. 2014. URL: <http://www.ifla.org/files/assets/public-libraries/projects/roi.pdf> (дата звернення: 13.09.2025).
9. Libraries taskforce. Libraries deliver: ambition for public libraries in England 2016 to 2021. 2018. URL: <https://www.gov.uk/government/consultations/libraries-deliver-ambition-for-public-libraries-in-england-2016-2021/libraries-deliver-ambition-for-public-libraries-in-england-2016-2021> (дата звернення: 14.09.2025).
10. Reginato S. Le biblioteche pubbliche nell'er "social". Tesi di Laurea. Università Ca' Foscari Venezia, 2020. 269 p. URL: <https://unitesi.unive.it/retrieve/2b2bd9b0-94be-4327-a174-d2cdde84d4d8/806149-1167598.pdf> (дата звернення: 13.09.2025).
11. Scott R. The Role of Public Libraries in Community Building. *Public Library Quarterly*. 2011. Vol. 30. P. 191—227.
12. Traniello P. La biblioteca pubblica: storia di un istituto nell'Europa contemporanea. Bologna : Il mulino, 1997. 392 p.
13. Traniello P. Biblioteche e società. Bologna : Il mulino, 2005. 186 p.

Anton Nikolaychuk,

Postgraduate Student,

Department of Information Activities

and Public Relations KNUCA

The Anglo-Saxon model of the public library and the peculiarities of its implementation in leading countries of the world

The article is devoted to the study of the features of the Anglo-Saxon model of public library, its implementation in library institutions of Great Britain and the United States of America, as well as its implementation by the countries of the European Union at the current stage of development of the socio-cultural space. It was found that the model involves the creation of a safe, dynamic and local space for interaction and development of communities (providing visitors with tools to improve skills and discover new opportunities; uniting people and providing information and consulting services; responding to the needs and problems of local communities). Based on the review of the work program Libraries deliver: ambition for public libraries in England 2016 to 2021, it was found that the activities of the public library network according to the Anglo-Saxon model in the UK include: cultural and creative enrichment; increasing reading and literacy; developing digital access and literacy; supporting everyone in achieving their full potential; promoting healthier and happier lives; promoting greater prosperity; promoting stronger, more resilient

communities. The specifics of the development of the model in the USA are community building — a public library provides access to information and learning, promotes social integration, equality, civic engagement, economic viability of the community, etc. The perspective of integrating individual elements of the Anglo-Saxon model of public libraries into the activities of modern Ukrainian library institutions is emphasized.

Keywords: Anglo-Saxon model; public library; library space; community center; social communication; digital technologies

References

1. Burmis I. V. (2021). Formuvannia modeli publichnoi biblioteki v umovakh obiednanykh terytorialnykh hromad pivdnia Ukrainy. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia*, 1, pp. 12—20.
2. Deineka Ya. (2023). Osoblyvosti diialnosti bibliotek Spoluchenykh Shtativ Ameryky v period svitovykh voien. Propahanda i tsenzhura v bibliotekhnii systemi SShA u voiennyi chas. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho*, 67, pp. 206—217.
3. Kuzmenko O. I. & Zahumenna V. V. (2021). Transformatsiia ta rozshyrennia funktsii bibliotek u suchasnomu tsyfrovomu prostori. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia*, 3, pp. 38—44.
4. Filipova L. Ya. (2020). Tsyfrovii tekhnolohii v amerykanskykh bibliotekakh: suchasni tendentsii rozvytku. *Biblioteka. Nauka. Komunikatsiia. Rozvytok bibliotekho-informatsiinoho potentsialu v umovakh tsyfrovizatsii* : mizhnarodna naukova konferentsiia. URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/913>.
5. Caragliu A. et al. (2009). *Smart cities in Europe*, in *Serie Research Memoranda*, n. 0048/2009. Available at: <https://ideas.repec.org/p/vua/wpaper/2009-48.html>.
6. Carini Dainotti V. (1964). *La biblioteca pubblica come istituto della democrazia. Volume primo: L'elaborazione internazionale del concetto di biblioteca pubblica*. Milano: Fabbri.
7. Giersberg D. (2014). *New Image of Public Library Buildings: Anchors for Urban Development*. Available at: <https://www.goethe.de/en/kul/bib/20437847.html>.
8. IFLA Public Libraries Section (2014). *The Value of Public Libraries*. Available at: <http://www.ifla.org/files/assets/public-libraries/projects/roi.pdf>.
9. *Libraries taskforce. Libraries deliver: ambition for public libraries in England 2016 to 2021*. (2018). Available at: <https://www.gov.uk/government/consultations/libraries-deliver-ambition-for-public-libraries-in-england-2016-2021/libraries-deliver-ambition-for-public-libraries-in-england-2016-2021>.
10. Reginato S. (2020). *Le biblioteche pubbliche nell'er "social". Tesi di Laurea*. Universita Ca'Foscari Venezia. Available at: <https://unitesi.unive.it/retrieve/2b2bd9b0-94be-4327-a174-d2cdde84d4d8/806149-1167598.pdf>.
11. Scott R. (2011). The Role of Public Libraries in Community Building. *Public Library Quarterly*, 30, pp. 191—227.
12. Traniello P. (1997). *La biblioteca pubblica: storia di un istituto nell'Europa contemporanea*. Bologna: Il mulino.
13. Traniello P. (2005). *Biblioteche e società*. Bologna: Il mulino.

Надійшла до редакції 30.10.2025

[https://doi.org/10.36273/2076-9555.2026.4\(357\).46-52](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2026.4(357).46-52)
УДК: 021.4+027.081]:314.151.3-054.72](100+477)(045)

Ірина Лісова,

головна бібліотекарка науково-дослідного відділу
Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого
lisovairyna@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-0308-5965>

Підтримка інтеграції іммігрантів — актуальний напрям діяльності закордонних бібліотек

У статті висвітлено головні аспекти міграційної політики й інтеграційних процесів окремих зарубіжних країн. Розглянуто основні напрями діяльності різних інституцій у сфері надання міграційних послуг за кордоном. Зосереджено увагу на питаннях культурної інтеграції іммігрантів. Висвітлено роль закордонних публічних бібліотек в інтеграційній діяльності країн, схарактеризовано напрями та форми роботи з обслуговування іммігрантів. Наголошено на потребі співпраці бібліотек з урядовими та міжурядовими організаціями, що надають послуги переміщеним особам. Надано рекомендації щодо впровадження закордонного досвіду бібліотечно-го обслуговування іммігрантів у практику роботи українських бібліотек. Статтю підготовлено за результатами дослідження "Робота публічних бібліотек з іммігрантами: досвід зарубіжних країн", проведеного 2024 р. у Національній бібліотеці України імені Ярослава Мудрого.